

Ольга РУДЮК,

*старший викладач кафедри світової літератури та
методик викладання філологічних дисциплін*

ЖДУ імені Івана Франка

Вікторія БІЛЯВСЬКА,

*старший викладач кафедри світової літератури та
методик викладання філологічних дисциплін*

ЖДУ імені Івана Франка

МОТИВИ НОВЕЛІСТИКИ ҐІЛБЕРТА КІТА ЧЕСТЕРТОНА

У статті досліджено мотиви новелістики письменника. Цілісна розробка моральної концепції автором досягається крізь призму втілення наскрізних мотивів злочину та покаяння, прослідковуються мотиви: таємниці, пошуку внутрішньої та світової гармонії.

У новелістиці Честертона парадоксально обіграно мотив таємниці автором. Таємниця у Честертона пов'язана з образом диакуватого священника Брауна, який завжди опиняється там, де скоїно злочин. Крім цього, автор вимальовує комічну зовнішність та поведінку священника, якому це все не заважає перемагати кремезних злочинців: «зовнішність священника була надто пересічною, а одяг занадто поношеним; лише побіжний погляд на нього міг привести готель до повного банкрутства» [3, с. 58]. Прототипом отця Брауна виявився друг Ґілберта Кіта Честертона – Джон О'Коннор, який відіграв головну роль у виборі письменником католициста. Священик прагне не просто розкрити злочин, засудити злочинця, а повернути його до праведного життя, врятувати людську душу.

Митець вводить у сюжет більшості новел мотив духовного переродження грішника. Це переродження інколи набуває парадоксального відтінку. Для прикладу, у новелі «Хрест із сапфірами» про персонажа-крадія, який стане в майбутньому детективом, йдеться: «Фламбо ніколи не вбивав – він лише крав, винахідливо з розмахом. Кожен із його злочинів можна було додавати до наявного списку гріхів як майже новий і робити темою оповідання» [3, с. 4]. Та й сам отець Браун тричі пропонує Фламбо розпочати нове життя, чим підкреслено символічне значення цього вчинку. Ґілберт Кіт стверджував, що в сюжеті детективної історії не може бути якої-небудь всесвітньої таємної організації та інтриги міжнародної дипломатії, як і не повинно бути другорядного, неясного персонажу у ролі злочинця.

У новелі «Божевільніше за всіх» проступає містичний мотив, пов'язаний з ідеєю повного, як духовного, так і тілесного переродження, воскресіння, яке досягається шляхом очищення пам'яті через імітацію смерті. Символічний образ лікаря у новелі, який проводить небезпечні дослідження над пацієнтами у психікарні задля

допомоги в майбутньому синові, що збожеволів по його вині, створено автором задля відтворення мотиву хвороби суспільства, яке порятує тільки віра. Тому мотив божевілья реалізовано двопланово: справжнє та уявне: з одного боку, психічно хворі пацієнти, а з іншого, отець Браун, який вдає з себе психічно хворого задля розслідування справи. Як наслідок, все містичне пояснене Брауном як цілком логічне: зроблена пацієнтам ін'єкція викликала у них галюцинації. Відомо, що Честертон в юності цікавився містичним, а саме захоплювався окультизмом і разом зі своїм братом експериментував з дошкою для спиритичних сеансів. Проте, на відміну від Едгара По, в новелістиці Честертона не буде нагромадження мотиву жаху задля підсилення ефекту впливу на реципієнта.

Мотив станової нерівності суспільства, що виявлено у зверхності багатіїв щодо простих людей, наявний в новелі «Дивні кроки»: Пан Левер виявив найвищу лояльність, дозволивши простому священикові осквернити це священне місце, пробувши там не більш як півгодини, щоб написати листа [3, с. 58]. Втілюючи мотив багатства у сюжетній структурі твору, автор зіставляє образи аристократів з образами звичайних людей та використовує прийом іронії: «Президентом клубу був доброзичливий літній пан Одлі, чоловік у літах, котрий все ще носив старомодні комірці часів Гладстона. Він вважався символом цього примарного і водночас сталого суспільного устрою. За все своє життя нічого не зробив – ані доброго, ані навіть поганого; не був ні марнотратним, ні надто багатим. Він просто завжди був "у курсі справи" Жодна партія не могла обійти його, і якби він надумав стати членом Кабінету міністрів, його, безумовно, туди ввели б» [3, с. 65] чи «До кімнати швидко увійшов лакей і раптом зупинився, немов закам'янілий. Зробив він це абсолютно безшумно, але мляві та добросерді джентльмени звикли до того, що невидима машина, що обслуговувала і підтримувала їхнє існування, працює бездоганно, й несподівана зупинка лакея їх неприємно вразила. Вони відчули те саме, що і кожен з нас, коли б неживий предмет виявив непослух, наприклад, стілець раптом надумав тікати» [3, с. 67]. Для характеристики образу підлабузника перед вищим світом використано мотив самоприниження героя, що є дотичним до мотиву зникнення. Це самоприниження призвело до втрати Левером у новелі «Дивні кроки» індивідуальності: «Пан Левер теж зникав, звиваючись у конвульсіях шанобливих поклонів» [3, с. 66]. Конвульсії при поклонах – це водночас художній символ некоректної для людини поведінки.

Мотив незвичайного доповнює образ отця Брауна майже у кожній новелі Честертона. «У цьому готелі годі було чекати чогось незвичайного. Однак ці кроки здавалися настільки дивними, що слова звичайний і незвичайний взагалі не пасували до них. Як їх правильніше назвати – вирішити було вкрай важко. Отець Браун неначе йшов слідом за ними, постукуючи пальцями по краю столу, мов піаніст, що розучує фортепіанну п'єсу» [3, с. 59]. Проте все незвичайне досить швидко пояснюється детективом Брауном як цілком логічне, раціональне: «Мотив дивного, незвичайного зустрічаємо і в трактуванні образів

лакеїв: "Але ці новітні грошові мішки не могли уявити біля себе неможливого ані як раба, ані як товариша. Той факт, що з лакеєм трапилося щось дивне, був для них просто нудною і прикрою перешкодою» [3, с. 68].

Мотив злочину обіграно автором через міркування отця Брауна в новелі «Дивні кроки»: «Злочин, – продовжував він повільно, – це як витвір мистецтва. Не дивуйтеся: злочин – не єдиний витвір мистецтва, котрий виходить з майстерень пекла. Але кожен справжній витвір мистецтва, байдуже, чи він небесного, чи диявольського походження, має одну неодмінну особливість: основа його завжди проста, яким би складним не було виконання» [3, с. 74]. З мотивом злочину оповідач співвідносить мотив покаяння: «Справді, дивно, принаймні з вашого погляду, – сказав він, – що злодій і волоцюга розкався, тоді як безліч багатих людей, що мають високий суспільний статус, залишаються жорстокосердими й легковажними, не приносячи жодної користі ні Богові, ні людям? Але тут, перепрошую, ви завинили трохи, недооцінюючи важливість того, що роблять священики. Якщо ви сумніваєтеся у практичній користі каяття, то ось вам ваші ножі й виделки. Ви – дванадцять справжніх рибалок, і ось вам ваша срібна рибка. А мені Всевишній призначив ловити людей» [3, с. 72].

Гілберта Кіта було обрано першим президентом британського Детективного клубу, заснованого у 1928 році, де він продовжував виконувати свої обов'язки до 1936 року.

Цілісна розробка моральної концепції автором досягається кризь призму втілення наскрізних мотивів злочину та покаяння, прослідковуються мотиви: таємниці, пошуку внутрішньої та світової гармонії. Звідси і дидактизм авторської манери Честертона, якого немає у Едгара По. Слід відзначити, що повчальність не нав'язлива, завуальована у міркуваннях персонажів новел.

О. Рудюк, В. Билявская. Мотивы новеллистики Гилберта Кита Честертон.

В статье исследованы мотивы новеллистики писателя. Целостная разработка нравственной концепции автором достигается через призму реализации сквозных мотивов преступления и покаяния, прослеживаются мотивы: тайны, поиска внутренней и мировой гармонии.

O. Rudiuk, V. Bilyavska. Reasons of Short Stories of Gilbert Kit Chesterton.

The article examines the motives of the writer's short stories. The integral development of the moral concept by the author is achieved through the prism of the embodiment of the pervasive motives of crime and repentance, the motives are traced: mystery, the search for inner and world harmony.

Список використаної літератури:

1. Канчура Є. Г. К. Честертон та фентезі доби постмодернізму – від алюзій до візуалізації // Сучасні літературознавчі студії. 2014. Вип. 11. С. 279–290..
2. Пригодій С., Горенко О. Американський романтизм. Полікритика: навч. посіб. К.: Либідь, 2006. 440 с.
3. Честертон Гілберт Кіт. Смирненість отца Брауна / Г.К. Честертон ; пер. з англ. Андрія Пехника та Олега Шалати. К. : Знання, 2015. 271 с. (English Library).
4. Школа І. Проблема транзитивного образу Дон Кіхота у творах М. Хвильового та Г. К. Честертонна // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2011. Вип. XXIV, ч. 1. С. 241–248.

